

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

ЮВІЛЕЙНИЙ ЗБІРНИК
НА ПОШАНУ
МИКОЛИ ЛИТВИНА

2017
29

УДК 930.85(477)(082)

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – [гол. редкол. Іван Патер, упоряд. Любомир Хахула] ; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. Крип'якевича. – Львів, 2017. – Вип. 29: Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. – 618 с.

Збірник містить наукові статті, присвячені актуальним проблемам історії та культури України. Аналізуються наукові та суспільно-політичні виклики, що постають перед сучасними істориками. Розглядаються особливості державно-соборного процесу в Україні у новітню добу. Окреслено дискусійні проблеми українсько-польських відносин від найдавніших часів до сучасності. Увага дослідників зосереджена на явищі історичної пам'яті як одного із викликів на шляху до євроінтеграції.

Наукове видання приурочено до 60-ліття доктора історичних наук, професора Миколи Литвина.

Ukraine: Cultural Heritage, National Identity, Statehood / [Ed. by Ivan Pater, editor Liubomyr Khakhula]; National Academy of Sciences of Ukraine, Ivan Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies. – Volume 29. Primum agere: a Collection of Studies in Honour of Mykola Lytvyn. – 618 p.

This collection of studies contains articles on relevant issues in history and culture of Ukraine. They analyse academic and political challenges contemporary historians face. Published articles deal with state building and unification processes in Ukraine; highlight main points in Ukrainian-Polish relations; focus on phenomenon of historical memory as one of challenges of European integration processes.

This academic publication is published to honour Professor Mykola Lytvyn 60th anniversary.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Редакційна колегія:

Іван Патер (голова), Володимир Александрович, Леонтій Войтович,
Микола Бандрівський, Олег Муравський, Ігор Соляр, Феодосій Стеблій,
Петро Шкраб'юк, Любомир Хахула (упорядник)

УДК 94 (477.83/86)

Ігор ПИЛИПІВ, Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ТА СОЦІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДУХОВЕНСТВА СТАНИСЛАВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ В ПЕРІОД НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Проаналізовано особливості розвитку Станиславівської єпархії Греко-Католицької Церкви в період німецької окупації 1941–1944 рр. крізь призму характеристики адміністративно-канонічної, організаційної структури, що охоплює канонічну територію, єпархіальні органи та систему богословської освіти. Висвітлено суспільну діяльність духовенства у контексті християнської соціальної етики.

Ключові слова: Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви, духовенство, єпископ, Друга світова війна, адміністративна структура, соціальна діяльність.

Актуальність порушеної проблеми полягає в спробі детальнішого аналізу особливостей розвитку Греко-Католицької Церкви (ГКЦ) під час німецької окупації 1941–1944 рр. на прикладі однієї з трьох єпархій. Таке звуження об'єкта дослідження дасть змогу майбутнім дослідникам з'ясувати відмінні риси розвитку окремих єпархій ГКЦ, враховуючи регіональну специфіку: для Львівської архієпархії та Станиславівської єпархії – в межах дистрикту Галичина, для Перемишльської єпархії – в межах Краківського дистрикту Генеральної губернії.

Проблеми розвитку ГКЦ в період німецької окупації 1941–1944 рр. стали предметом спеціального дослідження таких істориків, як І. Андрухів, о. П. Кам'янський¹, Е. Бистрицька², Б. Вол³, С. Гуркіна⁴, А. Кравчук⁵, О. Лисенко⁶, В. Марчук⁷,

¹ *Андрухів І.* Історія релігійного життя в Галичині та на Прикарпатті: Історико-правовий аналіз / І. Андрухів, о. П. Кам'янський. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 364 с.

² *Бистрицька Е.* До питання про міжконфесійне порозуміння в роки Другої світової війни / Е. Бистрицька // Історія релігій в Україні: праці XI Міжнародної наукової конференції (Львів, 16–19 травня 2001 р.). – Львів, 2001. – Кн. 1. – С. 86–95.

³ *Вол Б.* До питання релігійної єдності в роки німецької окупації / Б. Вол // Історія релігій в Україні: матеріали IX Міжнародної конференції (Львів, 11–13 травня 1999 р.). – Львів, 1999. – Кн. 1: (А–М). – С. 83–86.

⁴ *Гуркіна С.* Митрополит Андрей (Шептицький) у період німецької окупації Галичини: найновіша історіографія питання (1989–2000 роки) / С. Гуркіна // Ковчег. – Львів, 2001. – Ч. 3. – С. 556–565.

⁵ *Кравчук А.* Християнська соціальна етика під час німецької окупації Галичини, 1941–1944: митрополит Андрей (Шептицький) про солідарність, опір владі та захист святості життя / А. Кравчук // Ковчег. – Львів, 2000. – Ч. 2. – С. 224–272.

⁶ *Лисенко О.* До питання про становище церкви в Україні у період Другої світової війни / О. Лисенко // Український історичний журнал. – 1995. – № 3. – С. 73–81.

⁷ *Марчук В.* Греко-католицька церква в умовах німецького та радянського тоталітаризмів (1941–1946 рр.) / В. Марчук // Галичина (Івано-Франківськ). – 2000. – Ч. 4. – С. 66–72.

І. Пилипів⁸, І. Поїздник⁹, Н. Стоколос¹⁰, О. Сурмач¹¹, В. Яшан¹² та ін. Згаданим дослідникам вдалося не тільки цілком спростувати безпідставні стереотипні оцінки радянської історіографії, а й значною мірою узагальнити суспільний досвід Церкви у цей період. Попри те, в окремих дослідженнях недостатньо враховано специфіку адміністративно-канонічної структури ГКЦ, діяльність єпископів і священників окремої єпархії в окреслений період.

На початку радянсько-німецької війни 22 червня 1941 р. Станиславівська єпархія, очолювана єпископом-ординарієм Григорієм Хомишиним і єпископом-помічником Іваном Лятишевським, залишалася третьою за величиною у структурі Галицької митрополії ГКЦ. За територіальним поділом адміністративно-канонічна структура єпархії охоплювала 19 деканатів: Богородчанський, Бучацький, Городенківський, Гусятинський, Єзупільський, Жуківський, Заліщицький, Коломийський, Косівський, Кудринський, Надвірнянський, Пістинський, Скальський, Снятинський, Станиславівський, Товмацький, Тисменицький, Устецький, Чортківський. Поза адміністративно-канонічною структурою Станиславівської єпархії залишався колишній Буковинський деканат (всього 12 парафій), який після румунської окупації краю реорганізовано згідно з конкордатом Румунії з Ватиканом 1927 р. в Генеральний вікаріат для греко-католиків з центром у Чернівцях, який очолив о. М. Сімович¹³.

У Станиславівській єпархії у цей час було 465 парафій, в середньому по 18–23 парафії у кожному з деканатів, 886 церков, що мали різний статус (парафіяльні “матірні”, “дочірні”, каплиці), і 68 монастирів, які підпорядковувалися не місцевому єпископу, а безпосередньо протоігуменам Чину святого Василія Великого, Чину Нашого Ізбавителя (Редемптористів), Студитського уставу в Галичині. Душпастирську працю в єпархії проводили 570 священників¹⁴, які також мали різний канонічно-правовий статус, а саме: декани та заступники деканів, обов’язком яких була візитація парафій в межах деканату для забезпечення дисципліни і виконання розпоряджень єпископату; парохі, які виконували душпастирські обов’язки в одній парафії; адміністратори, що тимчасово виконували функції парохі; сотрудники, які допомагали парохам, зокрема, у справі катехизації.

У червні – серпні 1941 р. канонічна територія Станиславівської єпархії була розділена з огляду на воєнні обставини: під угорською окупацією перебували

⁸ Пилипів І. Українська Греко-Католицька Церква в період німецької окупації (1941–1944 рр.) / І. Пилипів // Галичина. – 2002. – Ч. 8. – С. 108–115.

⁹ Поїздник І. Окупаційна влада як чинник міжконфесійних відносин на Галичині в 1941–1944 рр. / І. Поїздник // Архіви окупації 1941–1944. – Київ, 2006. – Т. 1. – С. 817–823.

¹⁰ Стоколос Н. Конфесійна політика окупаційної адміністрації рейхскомісаріату “Україна” в 1941–1942 рр. / Н. Стоколос // Український історичний журнал. – 2004. – № 3. – С. 91–111.

¹¹ Сурмач О. Внутрішньоцерковне життя УГКЦ в роки німецької окупації (1941–1944) / О. Сурмач // Питання історії України: зб. наук. статей. – Чернівці, 2000. – Т. 4. – С. 175–179.

¹² Яшан В. Під брунатним чоботом: Німецька окупація Станиславівщини в Другій світовій війні (1941–1944) / В. Яшан. – Торонто, 1989. – 284 с.

¹³ Сліпий Йосиф. Спомини / Й. Сліпий [ред. І. Дацько, М. Горяча]. – Львів; Рим: Вид-во УКУ 2014. – 608 с.

¹⁴ Митрополит Андрей Шептицький. Життя і діяльність. Церква і Церковна єдність. Документи і матеріали (1899–1944). – Львів: Місіонер, 1999. – Т. 2: Церква і суспільне питання. – Кн. 2: Листування. – С. 945.

Богородчанський, Городенківський, Жуківський, Коломийський, Косівський, Кудринський, Надвірнянський, Пістинський, Станиславівський Тисменицький, Товмацький і частково Устецький деканати, під румунською окупацією – Заліщицький та Снятинський деканати, а німецькими військами з перших днів війни були окуповані Бучацький, Гусятинський, Єзупільський, Скальський, Чортківський і частково Устецький деканати¹⁵.

Уже 7 серпня 1941 р. румунські й угорські війська покинули окуповану область, а на їхнє місце прийшла німецька адміністрація¹⁶. Проте навіть за цей короткий час унаслідок примусових реквізицій з боку угорської армії духовенство вказаних деканатів зазнало значних матеріальних втрат¹⁷. У самому Станиславові угорське військо зайняло будинок духовної семінарії для казарми, і єпископ Г. Хомишин скаржився з цього приводу до угорського військового коменданта міста і навіть папського нунція Ротті¹⁸.

У липні – серпні 1944 р. з ініціативи ОУН(б) було створено українську адміністрацію у формі обласних управ та районних / повітових комітетів¹⁹. Митрополит А. Шептицький у посланні “Про організацію парохії та громади” від 10 липня 1941 р. дозволив священникам брати участь у формуванні та діяльності органів української адміністрації²⁰. У межах Станиславівської єпархії в цей час були сформовані й розпочали свою роботу обласна управа у Станиславові, окружна управа в Коломиї, тимчасові управи по менших містах, які досі вже мали статус повітового (у Польській державі) або районного (в СРСР) центру. Кожна з цих управ, залежно від рівня організації, намагалася поширити свою владу на відповідну територію, але їм так і не вдалося до 7 серпня 1941 р. визначити свої територіальні межі.

¹⁵ Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО). – Ф.Р-909. – Оп. 1. – Спр. 64а. – Арк. 221–222; *Сергійчук В.* ОУН–УПА в роки війни: Нові документи і матеріали / В. Сергійчук. – Київ: Дніпро, 1996. – С. 256; *Косик В.* Україна і Німеччина у Другій світовій війні / В. Косик. – Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. – С. 106; *Яшан В.* Під брунатним чоботом... – С. 22–25; Альманах Станиславівської Землі: Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1975. – Т. 1. – С. 100, 151, 152; Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. – Філадельфія, 1988. – С. 20, 465; *Городенщина: історично-мемуарний збірник.* – Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег, 1978. – С. 49; *Бучач і Бучаччина: Історико-мемуарний збірник.* – Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972; *Історично-мемуарний збірник Чортківської округи. Повіти: Чортків, Копичинці, Борщів, Заліщики.* – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1974. – С. 192, 238, 240, 339, 367, 546, 601, 609, 650, 745, 773; *Теребовельська земля: Історично-мемуарний збірник.* – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1968. – С. 556; *Карлів вітає німецьких воєнків (Від нашого кореспондента) // Українське слово.* – 1941. – 13 серпня; *В селах: Військовий поклін поляглим (Заболотів) // Воля Покуття.* – 1941. – 26 жовтня.

¹⁶ *Переїняття влади Німцями в Станіславові // Українське слово.* – 1941. – 10 серпня; *Яшан В.* Під брунатним чоботом... – С. 25.

¹⁷ ДАІФО. – Ф.Р-36. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 3; *Яшан В.* Під брунатним чоботом... – С. 22–25.

¹⁸ Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали (1899–1944). – Т. 2. – Кн. 2. – С. 933; *Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи...* – Т. 1. – С. 573–574.

¹⁹ *Косик В.* Україна і Німеччина у Другій світовій війні... – С. 114, 499–500, 504–505; *Сергійчук В.* ОУН–УПА в роки війни... – С. 239–240.

²⁰ *Послання до духовенства про організацію парохії і громади.* Митрополит Андрей. Дано у Львові, дня 10 липня 1941 р. // *Воля Покуття.* – 1941. – 31 липня; *Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи...* – Т. 1. – С. 174–179.

Мабуть, єдиним винятком стала Станіславівська обласна управа, яка першими розпорядженнями визначила територіальні межі своєї влади²¹.

Важко встановити співвідношення адміністративно-політичного й адміністративно-канонічного поділів регіону, що охоплювала Станіславівська єпархія. Але відомо декілька фактів участі духовенства в діяльності української адміністрації в липні – серпні 1941 р. на різних рівнях. Так, Богородчанський декан о. Зиновій Кисілевський очолив Тимчасову управу району²², Гусятинський декан о. Антоній Пельвецький і парох Чабарівки о. Анатолій Малиновський ввійшли до складу місцевого повітового комітету²³, Коломийський декан о. Олександр Русин очолив “релігійний реферат” у Коломийській окружній управі²⁴.

У процесі становлення німецького окупаційного режиму в Галичині формувалася й нова система церковно-державних відносин, яка залежала від розвитку суспільно-політичної ситуації. Німецька адміністрація, з одного боку, толерувала діяльність УГКЦ, а з іншого – не допускала активної суспільно-політичної діяльності духовенства. Було запроваджено жорсткий контроль над Греко-Католицькою Церквою органами нацистської служби безпеки, в структурі якої на рівні округів діяв відділ у церковних справах²⁵.

Греко-католицькі ієрархи, своєю чергою, прагнули не тільки забезпечити функціонування адміністративно-канонічної структури Церкви, а й спрямувати суспільну працю духовенства в нових воєнно-політичних умовах. За таких обставин єпископи Г. Хомишин й І. Лятишевський намагалися забезпечити функціонування Станіславівської єпархії. В кінці 1941 р. було відновлено діяльність капітули і консисторії, нормалізувалася комунікація деканів і парафіяльного духовенства з єпископами, що сприяло вирішенню поточних проблем, зокрема щодо призначень на вакантні парафії. Єпископ Г. Хомишин відновив роботу Станіславівської духовної семінарії на чолі з ректором о. А. Бойчуком, випускники якої у 1942 р. отримали свячення дякона та пресвітера²⁶. Духовна семінарія продовжувала діяти до кінця німецької окупації 1944 р., коли радянськими органами безпеки було взято на облік 39 студентів-богословів²⁷. Крім цього, у жовтні 1943 р. при монастирі Василянок у

²¹ Українці Станіславської Облaсті. Станіславів, 15 серпня 1941. Обласна Управа // Українське слово. – 1941. – 28 серпня; В районах нашої облaсті // Українське слово. – 1941. – 24 липня.

²² Вісті з сіл: Богородчани // Українське слово. – 1941. – 15 серпня.

²³ Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 349, 350.

²⁴ Заславська Елеонора. Перше засідання начальників районів і громад // Воля Покуття. – 1941. – 27 липня.

²⁵ Сурмач О. І. Греко-католицька церква в період німецького окупаційного режиму в Україні (1941–1944 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / О. І. Сурмач. – Львів, 2001 – С. 8–9; *Єзрейшій О. І.* Суспільно-політична та культурно-просвітницька діяльність єпископа Григорія Хомишина (1904–1945 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 “Історія України”. – Івано-Франківськ, 2003. – 20 с.

²⁶ Григорій Хомишин Божою Милостію і Апостольського Престола благословенням Станіславівський Єпископ Всечесному Духовенству й Вірним Станіславівської Дієцезії мир і архиєрейське благословення. ... Дано при Катедральнім Храмі Воскресення Господа Нашого Ісуса Христа в Станіславові в день Свята Царя Христа 24. жовтня н. ст. 1941 р. – С. 6; Рукоположення отримали: в Чин пресвітера...; в Чин дякона... // Вісник Станіславівської Дієцезії. – 1942. – Ч. 4–9. – С. 11.

²⁷ Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 258.

Станиславові з благословення митрополита А. Шептицького і єпископа Г. Хомишина було відкрито новіціат²⁸. Ці заходи були необхідними для підготовки нового покоління духовенства, здатного діяти за найскладніших суспільно-політичних обставин.

Однак ініціатива митрополита А. Шептицького, підтримана єпископом Г. Хомишином²⁹, щодо розширення сфери діяльності Греко-Католицької Церкви за межами Галичини зустріла опір німецької адміністрації. Так, в лютому 1942 р. начальник гестапо в Станиславові Крігер викликав єпископа Г. Хомишина на допит з приводу агітації в Кам'янець-Подільській області³⁰, маючи на увазі працю в Кам'янці-Подільському ігумена монастиря Редemptористів в Станиславові о. Василя Величковського, якого спрямував туди особисто митрополит А. Шептицький³¹. Під тиском гестапо єпископ Г. Хомишин мусив 20 лютого 1942 р. заборонити духовенству працювати поза межами Станиславівської єпархії, наполягаючи на відмежуванні від політичних чинників й проведенні “позитивної праці”³².

Актуальною залишалася проблема матеріального забезпечення Церкви. Німецька адміністрація, прагнучи отримати підтримку з боку Церкви, провела незначні виплати духовенству наприкінці 1941 р.³³. Однак цього було недостатньо, а питання земельної дотації німецька адміністрація всіляко затягувала. Ієрархи сподівалися вирішити проблему правовим шляхом на підставі прокламації генерал-губернатора Франка від 1 серпня 1941 р.³⁴. З цього приводу Г. Хомишин 14 вересня 1941 р. писав до А. Шептицького: “Моя думка і бажання: щоби все майно церковне вернуло вже тепер під заряд Церкви. Цього домагається, по перше, засада признання німецькою державою приватної власності... а по друге, вирішенням тої справи в прочих дистриктах Генерального Губернаторства...”³⁵. Губернаторство у Львові розпорядженням про тимчасовий земельний устрій у дистрикті 12 вересня 1941 р. дозволило надання парафіям земельних ділянок виключно у користування³⁶. Але і його виконання було призупинено. В лютому 1942 р. в офіційному тлумаченні наголошено, що “земля не може бути тепер предметом приватного обороту”³⁷. Німецька адміністрація, прагнучи зберегти більшу земельну власність, розподілену між селянами на умовах оренди для виконання норм сільськогосподарського контингенту, не була зацікавлена повернути церковні землі. У вересні 1942 р. губернаторство дистрикту під впливом листа митрополита А. Шептицького до Папи Пія XII від 29–31 серпня

²⁸ Новинки: Сестри Василіяни в Станіславові... // Станіславівське слово. – 1943. – 10 жовтня.

²⁹ Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 575.

³⁰ *Андрухів І. О.* Історія релігійного життя в Галичині та на Прикарпатті... – С. 140; *Яшан В.* Під брунатним чоботом... – С. 206.

³¹ *Мартирологія Українських Церков: у 4-х т. – Торонто; Балтимор, 1985. – Т. 2: Українська Католицька Церква: Документи, матеріали, християнський самвидав України / [упоряд. і ред. О. Зінкевич, о. Т. Р. Лончина]. – С. 103.*

³² Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали (1899–1944). – Т. 2. – Кн. 2. – С. 963–966.

³³ *Пилипів І.* Українська Греко-Католицька Церква в період німецької окупації (1941–1944 рр.) / *І. Пилипів // Галичина. – 2002. – Ч. 8. – С. 108; Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали (1899–1944). – Т. 2. – Кн. 2. – С. 984; ДАІФО. – Ф.Р-57. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 1–145.*

³⁴ Правда про унію: Документи і матеріали. – Львів, 1968. – С. 304.

³⁵ Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали (1899–1944). – Т. 2. – Кн. 2. – С. 944–945.

³⁶ ДАІФО. – Ф.Р-39. – Оп. 1. – Спр. 57. – Арк. 45, 47; Ф.Р-41. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 11.

³⁷ Новинки: Вияснення в справі власності землі // Станіславівське слово. – 1942. – 12 квітня.

1942 р.³⁸ розпочало збір інформації про ерекціональні землі через органи місцевого самоврядування³⁹. У листопаді 1942 р. земельна інспекція дистрикту прийняла низку рішень про виділення у користування оподаткованих земельних угідь в розмірі не більше 15 га греко-католицьким парафіяльним урядам, віддаючи рештки в оренду селянам⁴⁰. Отже, вирішення проблеми забезпечення духовенства відповідало політичному курсові німецької адміністрації на обмеження матеріальної бази ГКЦ.

В умовах жорсткої політики німецької окупаційної адміністрації в Галичині, на думку ієрархів, суттєво важливою була організація суспільного життя на християнських засадах, яка сприяла б збереженню і розвитку нації. Єпископ Г. Хомишин у посланні від 24 жовтня 1941 р. писав: “Ми мріємо про Україну, нею заняті наші гадки, наші бажання і устремління. Все те є гарне, однак перше дбаймо про небесну Україну т. є. про Божу державу, про Боже царство.... Шукаймо Божого царства в нас самих, стараймося те Боже царство і його засади і права поширювати й примінювати в життю нашого народу...”⁴¹. Митрополит А. Шептицький у посланні в грудні 1941 р., обґрунтовуючи ідею “всенаціональної Хати-Батьківщини”, закликав народ “створити такі суспільно-християнські обставини, які запевнювали б громадянам правдиве і стале щастя та мали досить внутрішньої сили, щоб поборювати відосередні тенденції внутрішнього розкладу й успішно захищали межі від зовнішніх ворогів”⁴². Отже, не відмовляючись від реалізації державницьких прагнень українців, ієрархи акцентували увагу на практичному застосуванні християнської віри.

Створений у жовтні 1941 р. з ініціативи митрополита Український Крайовий Комітет (УКК), отримавши визнання німецької окупаційної адміністрації, був покликаний представляти й захищати інтереси українського народу перед “державними чинниками”, організувати його життя “в національній, суспільній, господарській і культурній ділянці”⁴³. Ідея такої “поступово-консервативної” організації, яка мала сприяти “політичному дозріванню” української нації, популяризувалася пресою⁴⁴. Незабаром УКК створив цілу мережу українських комітетів на рівні округів та районів, значну частину яких (29 із 68 комітетів) очолили греко-католицькі священники⁴⁵. Тож консервативна ідеологія, основою якої була концепція “позитивної, органічної

³⁸ Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали (1899–1944). – Т. 2. – Кн. 2. – С. 983.

³⁹ ДАІФО. – Ф.Р-41. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 7 зв.

⁴⁰ ДАІФО. – Ф.Р-39. – Оп. 1. – Спр. 57. – Арк. 12, 13, 45; Ф.Р-41. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 10, 11; Спр. 24. – Арк. 17зв., 21зв.

⁴¹ Григорій Хомишин... Всечесному Духовенству й Вірним Станиславівської Дієцезії... 24 жовтня н. ст. 1941 р. – С. 6–7.

⁴² Цит. за: *Паньківський К.* Роки німецької окупації (1941–1944) / К. Паньківський. – Нью-Йорк, 1965. – С. 32.

⁴³ Там само. – С. 6–7.

⁴⁴ Політичне дозрівання // Українське слово. – 1942. – 13 березня.

⁴⁵ Український Красвий Комітет – єдина українська організація в Галичині // Воля Покуття. – 1942. – 7 січня; Координація нашого організованого життя в ГГ. Краків – Львів, дня 27 лютого 1942. Др. Володимир Кубійович, Провідник УЦК. Др. Кость Паньківський, заступник Провідника УЦК // Українське слово. – 1942. – 11 березня; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 206; *Сурмач О. І.* Греко-католицька церква в період німецького окупаційного режиму... – С. 8–9, 15.

праці”⁴⁶, не заперечуючи державницької ідеї, набувала застосування в діяльності українських комітетів. Природно, що греко-католицьке духовенство, керуючись консервативними християнськими принципами, виявило активність у їхній діяльності.

Духовенство Станиславівської єпархії взяло активну участь в діяльності українських комітетів на окружному, повітовому та місцевому рівнях. Так, в складі наявних в межах канонічної території Станиславівської єпархії 4-х Українських окружних комітетів (у Станиславові, Коломиї, Городенці й Чорткові) греко-католицькі священники входили до двох: у Станиславові – заступник голови УОК о. Володимир Микитюк, у Коломиї – голова УОК о. Олександр Русин⁴⁷. Тим часом на місцевому рівні – в складі 10-ти повітових комітетів і делегатур – священники очолювали ці структурні одиниці в Делятині – о. Володимир Пилипець⁴⁸, Снятині – о. Йосиф Проць⁴⁹, Заліщиках – о. Роман Добрянський⁵⁰, Бучачі – о. Василь Мельник⁵¹, Яблоніві на Косівщині – о. Корнелій Бахталовський⁵², Солотвині – о. Володимир Косевич⁵³, Печеніжині – о. Іван Лоточинський⁵⁴, Заболотіві – о. Михайло Сулятицький⁵⁵; також були активними членами комітетів у Богородчанах – 9 священників⁵⁶, у Товмачі – декілька священників⁵⁷. Пізніше, на початку 1942 р., в структурі УЦК на місцевому рівні почали створювати Українські освітні товариства (УОТ), які часто очолювали місцеві парохі, як наприклад, у Ганусівці – о. Лука Семків, у Тисьменичанах і Фитькові – о. Йосиф Кузьма, у Ворохті – о. Микола Куницький⁵⁸. Отже, духовенство Станиславівської єпархії, представлене практично в усіх ланках УЦК, власним прикладом реалізувало ідею “позитивної праці” на християнських засадах.

⁴⁶ Вперше ідею “органічної праці” обґрунтував Олександр Барвінський – див.: *Чорновол І. Тягар прагматизму, або Олександр Барвінський у світлі сучасності / І. Чорновол // Барвінський О. Спомини з мого життя. – Київ, 2004. – С. 23–24.*

⁴⁷ Адміністративний поділ Дистрикту Галичина // Українське слово. – 1941. – 2 грудня; Новий територіальний поділ Станиславівської округи, що обов’язує від 1.04.1942 р. // Станиславівське слово. – 1942. – 19 квітня; *Паньківський К.* Роки німецької окупації... – С. 80, 305, 307, 308; На твердому та ясному шляху: Рік праці УОК в Станиславові // Станиславівське слово. – 1942. – 27 грудня; З діяльності УОК в Коломиї // Станиславівське слово. – 1942. – 22 листопада; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 206.

⁴⁸ Хроніка: Селянська національна солідарність // Українське слово. – 1941. – 14 грудня; *Паньківський К.* Роки німецької окупації... – С. 308; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 206.

⁴⁹ В місті Стефаника і Черемшини. А.Ш.Д. // Станиславівське слово. – 1942. – 13 грудня; Праця Делегатури УОК в Снятині // Станиславівське слово. – 1943. – 21 лютого; *Паньківський К.* Роки німецької окупації... – С. 308; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 206.

⁵⁰ *Паньківський К.* Роки німецької окупації... – С. 308; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 206.

⁵¹ Там само. – С. 205–206.

⁵² З діяльності делегатури УОК в Яблоніві. Ур. // Станиславівське слово. – 1943. – 28 лютого.

⁵³ Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 206.

⁵⁴ Там само.

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Організаційні праці Делегатури Українського Окружного Комітету в Богородчанах // Станиславівське слово. – 1942. – 6 грудня.

⁵⁷ Народа активу Товмаччини // Станиславівське слово. – 1943. – 5 грудня.

⁵⁸ Ганусівці при праці // Там само. – 24 січня; Передове село (Тисьменичани) // Там само. – 3 січня; Село Фитьків працює // Станиславівське слово. – 1942. – 25 жовтня; З ділянки УОТ у Ворохті // Там само. – 27 грудня; З діяльності Районової Секції в Косові // Станиславівське слово. – 1943. – 13 червня.

Духовенство активно працювало в гуманітарній сфері. Зокрема, відзначився катехит у Станиславові о. Володимир Микитюк, який спершу очолив реферат суспільної опіки Українського Окружного Комітету у Станиславові, а невдовзі став заступником голови УОК. Завдяки його праці УОК розбудував організаційну структуру до 7 “рефератів”, 5 повітових комітетів і 3 делегатур. До безпосередньої компетенції о. В. Микитюка ввійшли питання опіки над усіма захоронками і бурсами, санітарна опіка над раненими, хворими й каліками, підготовка санітарних кадрів, організація кухонно-відживних пунктів для полонених. У зв’язку із великим обсягом роботи в структурі реферату суспільної опіки за перші три місяці було створено два відділи – відділ праці та відділ народного здоров’я; в межах останнього – секції опіки над матір’ю і дитиною, опіки над захистами і яслами, організації медико-санітарних курсів і пропаганди, жіноча секція. Так, о. В. Микитюку вдалося забезпечити “спеціальне піклування тими українцями, що зазнали злиднів воєнного часу”⁵⁹.

Зазначимо, що ієрархія, духовенство та чернечі згромадження постійно координували з українськими комітетами благодійницьку діяльність. Так, 25 березня 1942 р. єпископ Г. Хомишин підписав спільний пастирський лист про організацію допомоги голодуючим гірських районів⁶⁰. Підсумки “допомогової акції” підведені на конференції делегатур УОК в Коломиї в червні 1942 р.⁶¹. Так, делегатура УОК у Снятині під проводом о. Й. Проця організувала народну кухню й прохарчувала понад 500 біженців, а також надавала матеріальну допомогу двом шкільним кухням, двом бурсам та дитячому садкові⁶².

Завдяки ініціативі УОК в Станиславові на цілу Станиславівську округу в 1943 р. діяли 80 народних кухонь для 6,684 осіб, а також 6 шкільних харчівень для 560 дітей⁶³. Особливу увагу звертали на працю з дітьми, які залишалися без батьків через виконання сезонних польових робіт, здачу контингенту, виїзду на роботи до Німеччини чи їхню загибель під час репресій. Делегатура УОК в Яблунові у 1942–1943 рр. організувала на 13 громад 4 сезонні та 1 постійний дитсадки, в яких виховувалося 168 дітей⁶⁴.

У Надвірній з осені 1941 р. працювала одна захоронка під проводом СС. Службениць, в якій виховували 30 дітей. З ініціативи делегатури в Надвірній організовано 24 сезонні дитсадки для 600 дітей⁶⁵. На території Делятинської повітової делегатури в 1942 р. активно діяли дві захоронки під проводом СС. Службениць – в Делятині та Микуличині, в яких у літній період виховували близько 200 дітей, а в зимовий – в межах 70–100 дітей. В Отинії 1943 р. відкрито нову захоронку під проводом сестер Службениць⁶⁶. На терені Тисменицької делегатури діяла одна захоронка під проводом

⁵⁹ Реферат Суспільної Опіки У.О.К. в Станиславові // Українське слово. – 1941. – 25 грудня.

⁶⁰ Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали (1899–1944). – Т. 2. – Кн. 2. – С. 534–535.

⁶¹ Конференція Делегатур Українського Окружного Комітету в Коломиї // Воля Покуття. – 1942. – 7 червня; Зустріч провідника У.Ц.К. з Гуцульщиною і з Покуттям // Воля Покуття. – 1942. – 14 червня.

⁶² Праця Делегатури УОК в Снятині // Станиславівське слово. – 1943. – 21 лютого.

⁶³ Станиславівська хроніка // Там само. – 30 травня.

⁶⁴ З діяльності делегатури УОК в Яблунові. Ур. // Там само. – 28 лютого.

⁶⁵ Надвірна при тихій праці // Там само. – 31 січня.

⁶⁶ Хроніка Станиславівської Округи // Там само; Захоронки в Делятинщині // Там само. – 7 березня.

кваліфікованої сестри Службениці, а по всіх селах повіту, крім Чорнолізців і Хомяківців, діяли сезонні дитсадки під керівництвом “вишколених садівничок”⁶⁷. У Богородчанах і Грабівці працювали три постійні дитсадки під проводом сестер Службениць, які в березні 1943 р. пройшли курси при шкільній референтурі УОК в Станиславові⁶⁸. У Станиславові діяв захист “Пресвятої Тройці” під проводом 12 сестер Св. Вікентія і Павла та о. І. Слезюка, в якому виховували 123 дитини⁶⁹.

Зауважимо, що більшість цих захистів і дитсадків фінансували фонди УОК, сформовані переважно із всенародних збірок з нагоди релігійних свят Різдва та Великодня⁷⁰. Такі збірки були досить успішними: 1943 р. в Станиславівській окрузі зібрано 1 200 000 золотих⁷¹, розподілені УОК на благодійні цілі. У вересні 1943 р. з ініціативи Союзу батьківських кружків українських шкіл при УОК в Станиславові відбулося посвячення “Домівки учня” за участю єпископа І. Лятишевського, о. І. Луцика, ігуменів монастирів Василіян і Редemptористів⁷². Отже, співпраця духовенства Станиславівської єпархії та українських комітетів давала значні результати. З цього приводу заступник голови УОК в Станиславові о. В. Микитюк на зборах 5 грудня 1942 р. підкреслив, що “тільки твердою працею, наповненням нашого національного життя змістом зуміємо дати те, чого від нас вимагає добро нації”⁷³. Така організація “позитивної праці” реалізувала на практиці Христову заповідь любові до ближнього в умовах воєнного часу.

Відношення духовенства до німецької окупаційної адміністрації кардинально змінюється від “формальної лояльності” до “пасивного опору”. У лютому 1942 р. арештований парох Жаб’я о. П. Витвицький, розстріляний 27 листопада 1942 р. у Чортківській в’язниці⁷⁴. У 1942 р. о. О. Русин, протестуючи проти репресій гестапо щодо мирного населення, “резигнував” з посади голови УОК в Коломиї⁷⁵. Священники часто виступали на захист репресованих українців. Так, у 1943 р. парох Ворохти о. М. Куницький переховував І. Яремчук, а о. М.-Л. Бурнадз допоміг їй

⁶⁷ З життя Тисмениці // Там само. – 14 лютого.

⁶⁸ Хроніка Станиславівщини // Там само. – 23 травня.

⁶⁹ Під материнською опікою: Станиславівський дитячий захист // Там само. – 8 серпня.

⁷⁰ Колядуймо на народні цілі! Всі заколядовані гроші відіслати до УЦК у Львові. В. Б. // Станиславівське слово. – 1942. – 27 грудня; На “коляду” // Станиславівське слово. – 1943. – 24 січня; Святуймо гідно Воскресення Христове! Доказ нашої культури і жертвенности. В. Б. // Там само. – 25 квітня; На Писанку 1943 р. Мусимо потроїти нашу жертвенність // Там само. – 25 квітня; Єдність української родини // Там само; Поможім дітям. (в. б.) Під материнською опікою: Станиславівський дитячий захист // Там само. – 30 травня; Комунікат. У справі всенародної збірки “Коляда”. УЦК // Станиславівське слово. – 1944. – 2 січня. – С. 2; Коляда – всенародна допомога: Завдання українських родин під час Різдва Христового // Там само; Цьогорічна збірка з нагоди коляди // Станиславівське слово. – 1944. – 16 січня; Бог Предвічний народився! Про кого згадаємо за Святою Вечерею? Юліян Тарнович // Там само. – 7–9 січня.

⁷¹ Збираємо далі на “коляду” потребуючим // Станиславівське слово. – 1944. – 23 січня.

⁷² Відкриття домівки учня // Станиславівське слово. – 1943. – 10 жовтня.

⁷³ На твердому та ясному шляху: Рік праці УОК в Станиславові // Станиславівське слово. – 1942. – 27 грудня.

⁷⁴ Яшан В. Під брунатним чоботом... – С. 79, 82; Мірчук П. Українська повстанська армія. 1942–1952: Документи і матеріали / П. Мірчук. – Львів, 1991. – С. 18.

⁷⁵ Паньківський К. Роки німецької окупації... – С. 305–306, 307; Коломия і Коломийщина: Збірник споминів... – С. 397–398, 466, 467; З діяльності УОК в Коломиї // Станиславівське слово. – 1942. – 22 листопада.

виїхати до Кракова⁷⁶. У вересні 1943 р. єпископ Г. Хомишин, після консультацій з митрополитом, відмовився від пропозиції гестапо написати звернення до вірян щодо змін в релігійній політиці уряду СРСР⁷⁷.

В умовах воєнного часу з'явилися жертви серед духовенства. Так, 28 лютого 1944 р. відділи гестапо під час "пацифікації" Делятина засудили до розстрілу о. Крижанівського, але завдяки втручанням єпископа його вдалося врятувати⁷⁸. В околиці Рунгур угорські військові розстріляли священника о. В. Пужака⁷⁹. Тоді ж загинув колишній капелан УГА, парох Угринова о. І. Терешкун⁸⁰. Радянськими партизанами у Грабівці 29 квітня 1944 р. були розстріляні парох о. В. Скрутень і заступник голови УОК в Станиславові о. В. Микитюк⁸¹.

Більшість духовенства Станиславівської єпархії зайняла вичікувальну позицію, сподіваючись закінчення війни. Частина священників виявляла симпатії до УПА, але факти капеланства у 1944 р. були ситуативним явищем, без спеціального дозволу ієрархії. Провід ОУН(б) в основоположних актах УПА і УГВР навіть не передбачив інституту капеланства в структурі УПА⁸². З наближенням фронту окремі священники, побоюючись репресій радянського режиму, мусили емігрувати на Захід. Г. Хомишин 26 січня 1944 р. видав звернення, яким "під строгою відповідальністю" заборонив "втікати за границю дієцезії в разі інвазії большевиків"⁸³. Але невдовзі він мусив дозволити змінити місце служби близько 60 священникам, з них близько 30 емігрували зі Станиславівської єпархії на Захід. У цей час виїхали священники Й. Проць з Снятина⁸⁴, Головатий з Глубічка⁸⁵, Ю. Гірняк з Ямниці⁸⁶, В. Пилипець з Білих Ослав, О. Пасічняк з Ляхівців, Й. Атаманюк з Кінчак, Є. Бахталовський з Городенки, П. Мельничук з Бучача та інші⁸⁷.

Отже, розвиток Станиславівської єпархії в час німецької окупації відбувався в умовах жорсткого контролю окупаційної адміністрації за діяльністю ГКЦ. У складних суспільно-політичних обставинах єпископи і духовенство, поділяючи державницьку ідею, влітку 1941 р. підтримали формування української адміністрації, а згодом, зважаючи на репресивну політику німецької окупаційної адміністрації,

⁷⁶ Яшан В. Під брунатним чоботом... – С. 85.

⁷⁷ Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 575–576.

⁷⁸ Яшан В. Під брунатним чоботом... – С. 129–131.

⁷⁹ Яшан В. Під брунатним чоботом... – С. 30; Мартирологія Українських Церков. – Т. 2: Українська Католицька Церква... – С. 142; Лебедович І. З мартирології духовенства Західної України / І. Лебедович. – Філадельфія, 1978. – С. 86.

⁸⁰ Мартирологія Українських Церков. – Т. 2: Українська Католицька Церква... – С. 148.

⁸¹ Сергійчук В. ОУН–УПА в роки війни... – С. 396 Яшан В. Під брунатним чоботом... – С. 142; Мартирологія Українських Церков. – Т. 2: Українська Католицька Церква... – С. 136.

⁸² о. Гриньох Іван, Баварія, Німеччина. Ще у справі українського військового духівництва // Патріярхат. – 1992. – Ч. 5. – С. 24–25.

⁸³ Цит. за: Андрухів І. О. Історія релігійного життя в Галичині та на Прикарпатті... – С. 144.

⁸⁴ Мартирологія Українських Церков. – Т. 2: Українська Католицька Церква... – С. 142; Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 710.

⁸⁵ Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи... – Т. 1. – С. 621.

⁸⁶ Альманах Станиславівської Землі: Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. – Т. 2. – С. 706–710.

⁸⁷ Архів Служби безпеки України у Івано-Франківській області. – Спр. 75142ФП (Справа про звинуваченню Хомишина Григорія Лукича та Лятишевського Івана Юліановича, 12.04. 1945–15.09. 1945): у 2-х т. – Т. 1. – Арк. 76–79.

розгорнули на засадах християнської соціальної етики (ідеї “позитивної праці”) душпастирську та соціальну діяльність в структурах УЦК, спрямовану на захист українців.

Ihor Pylypiv, Ruslan Deliatynskyu. Organization structure and public clergy activities of Stanislaviv diocese in the period of German occupation

The features of Stanislav diocese Greek-Catholic Church during the German occupation of 1941–1944. have analyzed in the light of the characteristics of administrative and canonical, organizational structure, including the canonical territory, diocesan authorities and a system of theological education. Social activities of the clergy are highlighted in the context of Christian social ethics.

Key words: Stanislav diocese Greek-Catholic Church, bishop, Second World War, administrative structure, social and charitable activities.

ЗМІСТ

ІСТОРИК ТА ІСТОРІЯ: МІСІЯ Й СУСПІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВЧЕНОГО

Валерій Смолій. Історик, влада, суспільство.	3
Олег Муравський, Любомир Хахула. Осмислюючи віхи державності та соборності України: до 60-річчя від дня народження Миколи Литвина.	8
Володимир Великочий. Історія ЗУНР у науковій спадщині Миколи Литвина (спроба історіографічного нарису)	17
Ігор Сковчиляс. Особливості історіописання кийського християнства. Радянські реалії, діаспорна інтеграція та українська реабілітація	24

УКРАЇНА ХХ СТОЛІТТЯ: ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ У КОНТЕКСТІ ЕПОХИ

Станіслав Кульчицький. Марксизм-ленінізм у реальному вимірі (про природу комуносоціалізму)	40
Олександр Ресент. Національна політика Російської імперії як каталізатор розвитку українського національного руху (1900–1917)	48
Микола Лазарович. Ідеологія Українських Січових Стрільців крізь призму їхньої атрибутики.	60
Григорій Савченко. Перші керівні структури українського руху в Російській армії у 1917 році	67
Павло Ткачук, Леонід Кривизюк. Артилерія Галицької армії: формування, структура, озброєння	79
Богдан Луговий, Олена Лугова. Історія Бережанщини в часи ЗУНР	89
Анатолій Русначенко. Національна революція в Литві 1915–1921 років. Українські паралелі	99
Michał Klimecki. Polskie Biuro KC RKP(b) i Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski. Sowietyzacja centralnych ziem Polski latem 1920 r.	117
Богдан Якимович. Постать Івана Куровця в політико-державницькому просторі Галичини (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.)	132
Руслана Труба. Українські визвольні змагання 1917–1921 років в оцінці Омеляна Терлецького.	151
Ігор Соляр. Українська революція 1914–1923 років в національній пам’яті галичан у міжвоєнний період ХХ століття	157
Іван Монолатій. Ганс Кох – вояк, розвідник, вчений, “страхотливо нормальна людина”	165
Володимир Баран, Василь Токарський. Діяльність органів НКВС на Волині і в Східній Галичині: вересень–грудень 1939 року	175

Ігор Пилипів, Руслан Делятинський. Організаційна структура та соціальна діяльність духовенства Станіславівської єпархії в період німецької окупації	184
Дмитро Титаренко. Окупований Маріуполь влітку 1942 р.: за матеріалами звіту польової комендатури № 538	195
Василь Ільницький. Організаційно-кадрова робота і зв'язки в карпатському краї ОУН (1945–1954).	212
Віталій Соловей. Вінницький надрайонний провід ОУН(б): структура, пропагандивні заходи (1949–1951)	229
Олег Малярчук. Соціально-економічні процеси в західному регіоні Української РСР	238
Khrystyna Sholota. Ukrainian women's organisations of Canada and their participation in gender equality movement.	248
Олег Полянський. Історія України в дослідженнях Валентина Мороза	254

УКРАЇНА ПОЛЬЩА: МІЖ ІСТОРІЄЮ І ПОЛІТИКОЮ

Леонтій Войтович. Українсько-польське співжиття крізь віки: стереотипи і пошуки історичної правди.	277
Stanisław Stępień. Przemysł – wieloetniczne miasto na pograniczu polsko-ukraińskim. dzieje wielokulturowości, jej utrata I Próby Odrodzenia	299
Ярослав Книш. Сілезькі П'ясти – претенденти на спадщину Романовичів? . . .	316
Василь Тимошенко. Радзивілли на Житомирщині.	325
Володимир Клапчук. Вузькоколійки Галичини кінця ХІХ – першої третини ХХ століть	331
Іван Патер. Українці та поляки у Галичині (березень 1917 – лютий 1918). . . .	343
Наталія Рубльова, Олександр Рубльов. Генеральне консульство Другої Речіпосполитої у Києві за доби Великого Терору (1937–1938) . . .	361
Оксана Руда. Особливості мовної політики Другої Речіпосполитої в освітній сфері.	374
Руслана Давидюк. Проурядова діяльність українських політичних емігрантів у Волинському воєводстві в першій половині 20-х років ХХ століття.	387
Марина Чебан. Осередки української історичної науки у Львові (1919–1939). .	397
Володимир Комар. “Бюлетень польсько-український” у суспільно-політичному житті Галичини в 1932–1938 роках	406
Тарас Горбачевський. Польські громадські літературні товариства в суспільно-культурному житті міжвоєнного Львова.	415
Віталій Виздрик. Зміни у структурі селянського землеволодіння Галичини в міжвоєнний період.	424

КУЛЬТУРА УКРАЇНИ: НА МЕНТАЛЬНІЙ МАПІ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Іван Паславський. Львівський “Адельфотес” 1591 р. у контексті гуманістичних студій в Україні в кінці ХVІ – першій половині ХVІІ ст.	432
--	-----

Костянтин Кондратюк. Дмитро Бантиш-Каменський – автор першої наукової книги з історії України	441
Василь Горинь. Поетична перлина Шашкевича (аналіз та інтерпретація вірша “Веснівка”)	448
Петро Шкраб’юк. На шляху до “тюрми народів”	455
Роман Голик, Марта Надрага. Проходи історією й мандрівки пам’яттю: образ Львова у нарисах Івана Крип’якевича й Олександра Надраги	472
Ольга Гуль. Луція Харевічова: штрихи до біографії	487
Степан Гелей. Українське педагогічне товариство “Рідна школа” – національний символ українського шкільництва в Галичині (1881–1939)	496
Володимир Наконечний. Часопис “Наш лемко” – феномен української періодики міжвоєнного часу	520
Степан Борчук. “Енциклопедія українознавства”: мотивація виникнення, тематичне наповнення	529
Феодосій Стеблій. Спомин про взаємини зі Степаном Заброварним	534

СУЧАСНА УКРАЇНА ТА ЄВРОПА: ПОЛІТИЧНІ КОЛІЗІЇ І ДИСКУРСИ ПАМ’ЯТІ

Орест Красівський. Україна в системі безпеки ЄС. Зовнішні та внутрішні загрози	537
Олексій Попович. Український визвольний рух середини ХХ століття: державна комемораційна політика (2005–2014)	545
Олег Муравський. Автономні націоналісти в Україні: ідеологія, державотворча програма	555
Оксана Каліщук. Політичні дискусії щодо волинських подій у польському парламенті	563
Юлія Павлів. Депортація українців з українсько-польського прикордоння 1944–1951 рр.: особистісний та медійний дискурс	572
Олег Піх. Українсько-польські відносини в період президентства Віктора Ющенка (2005–2010): асиметрія очікувань і можливостей	584
Любомир Хахула. Долаючи травматичне минуле: Україна в суспільно-політичній думці Польщі	605

Наукове видання

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – [гол. редкол. Іван Патер, упоряд. Любомир Хахула] ; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. Крип'якевича. – Львів, 2017. – Вип. 29: Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. – 618 с.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 16445–4917Р

Підписано до друку 18.03.2017. Ум. друк. арк. 50,07
Друк офсетний. Формат 70х100/16.

Наклад 500 прим.

Оригінал-макет підготовано в секторі наукових та інформативних видань
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
79026 Львів, вул. Козельницька, 4. Тел: (032)-270-14-18